

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Министерско списание
• година XXI, 2012 • номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • номер 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXIX, 2012 • номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

47

19 – 25 НОЕМВРИ
2015 г.

Журналистите на Съединението

Откъс от „Журналистите на Съединението“

Анна Ангелова,
Димитър Веселинов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Съединението на Княжество България и Източна Румелия и последвалата Сръбско-българска война през 1885 г. фокусират за пореден път погледа на европейската общественост върху Балканите и България. Към страната ни се отправят редица френски, немски, английски, италиански, полски и гр. журналисти, ангажирани от различни европейски издания, за да отразяват събитията.

От една забравена фотография, публикувана в мемоарната книга на маркиз Агриано Колочи, виждаме лицата на кореспондентите Fillon, Lamothe, Hugonnet и Piotrowski. Италианският хронист ни е оставил стилизирани портрети на журналистите, с които се среща и работи по това време в България: авторитарния Artur von Huhn, кореспондент на „K Inische Zeitung“ – „винаги с цилиндър и гълга до гърдите червена брада“; Fillon от агенция „Navas“ и кореспондент на „Tribune“ – „блед, паметичен и сантиментален“; поляка Piotrowski от „Illustration“ – „художник с голям талант, истински артист, винаги с военна барета на главата и револвер на кръста“; скъпия му Hugonnet – кореспондент на „France“, „с когото прекарахме три месеца в България, Румелия и Тракия... повече мюсюлманин, отколкото французин, фаталист и туркофил, но преди всичко искрен приятел на Италия и италианците“, и разбира се, De la Mothe от „Temps“ – „най-малкия сред нас“, първоначално поддръжник на сърбите, след това преминал на страната на бълга-

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Миланова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 5/2015:

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ
Журналистите на Съединението / Анна Ангелова, Димитър Веселинов

Опиум, живак и магия – български народни лековници и регионални лечителски „школи“ през Ранното възрождение / Георги Георгиев

Политиката на българската държава за материалното осигуряване на учебното дело в навечерието на войните (1909 – 1912) / Емилия Еничарова

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Жените в Османската империя през погледа на една западноевропейка: Произведенията на лейди Мери Монтего / *Александра Миланова*

Хитлеристката външна политика и Арабският свят в годините на Втората световна война: Иракският случай – реална или химерична възможност за алианс? / *Лъчезар Петров*

ПОДХОДИ В ПРЕПОДАВАНЕТО

Практическите занимания, ролевите игри и самостоятелните задачи и техният потенциал в обучението по история в българските училища зад граница / *Валентина Александрова-Кирова*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТТА

Един османотурски надпис от началото на XIX век в контекста на историческото развитие на Анхиало и прилежащия му регион / *Димитър Ницов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Ролята на българските писатели в политическия живот на страната (1971 – 1989 г.) / *Николай Поппетров*

Уникален труд за богомилството / *Огнян Стамболиев*

ХРОНИКИ

XI международен конгрес по балканистика [XI International Congress of South East European Studies] / *Юра Константинова*

140 години от Старозагорското въстание / *Ваня Ценкова*

рпие, чиито победи му позволиха да излее в статиите си всичко лошо срещу Сърбия, преобразявайки се почти в перфектен българин, носещ калпак и башлък, обув с огромни ботуши, винаги в движение, говори и говори с часове, в кафенето, в клуба, навсякъде“.

Мнозина от споменатите от Колочи журналисти обнародват спомените си за времето, прекарано в България, и оставят незабравими свидетелства, някои от тях почти непознати, за едн от най-важните моменти в историята ни. Богатите фондове на Университетската библиотека съхраняват книгите на Агриано Колочи (Adriano Colocci) – “In Bulgaria (1885): Ricordi di viaggio e di guerra”, на Леон Югоне (Léon Hugonnet) – “Chez les Bulgares”; “La Turquie inconnue: Roumanie, Bulgarie, Macédoine, Albanie”; “La Grèce nouvelle: L'hellénisme, son évolution et son avenir”, и на А. Фон Хун (Artur Ernst von Huhn) – “Der Kampf der Bulgaren um ihre National Einheit: Politisch-militaerische Geschichte der bulgarisch-rumelischen Ereignisse im Jahre 1885” и “Aus bulgarischer Sturmzeit : Eine authentische Darstellung des Handstreichs von Sofia und seiner Folgen”.

Трите дълги месеца, прекарани от италианския пътешественик, учен, политик и дипломат Агриано Колочи и френския журналист Леон Югоне в България, поставят началото на едно близко приятелство, обусловено от идеите на анархизма и извървените маршрути и срещите им на българска земя, двамата описват в обнародваните по-късно спомени за събитията на Балканите през бунтовната 1885 г. Три години по-късно в Париж френският журналист публикува книгата си “Chez les Bulgares” (1888), в която разкрива поредната си среща с българите, а през 1893 г. Агриано Колочи обнародва в Рим пътните си бележки за първото си левантийско пътешествие и „откриването на България“ в книгата “In Bulgaria (1885): Ricordi di viaggio e di guerra”.

Агриано Колочи (Adriano Colocci Vespucci, 1855 – 1941) е изключително интересна личност. Потомственият аристократ маркиз Колочи е син на Антонио Колочи и Енрикета Веспучи, наследница на прочутия мореплавател Америго Веспучи. За да покаже пряката си наследствена връзка с великия откривател, той присъединява към името си и фамилията на майка си и е известен като Агриано Колочи Веспучи. Маркизът е човек с авантюристичен дух и многостранни интереси. Следва право в престижния университет в Пиза и се дипломира през 1879 г. Почти веднага след това се насочва към научноизследователска дейност като доцент по политическа икономия и статистика в Университета в Камерино. Университетската му кариера е твърде кратка, само след две години той напуска университета, за да се отдаде на политическа дейност. Нестандартно мислещ, в политиката Колочи се очертава като бунтар, яростен противник на „поклонението пред държавата“, той адмирава възгледите на

Бакунин, Реклюс, Малатеста и др. представители на анархизма и се определят като „изолиран човек и самотник в политиката“. Изявява се като журналист и издател, университетски преподавател, етнограф и антрополог, неуморен пътешественик, но също така е и депутат от италианския парламент и дипломат. Агриано Колочи е автор на над 84 публикации, предимно на италиански и френски език, публикувани в периода от 1876 до 1940 г. Неуморим пътешественик, Агриано Колочи Веспучи, предприема серия от пътувания. През 1885 – 1886 г. прави обиколка на Балканите. След това, изпълнявайки различни дипломатически мисии, посещава Цариград, Египет, Палестина, Сирия и Либан. През 90-те години на XIX век предприема изследователски пътувания до Африка, Испания и Латинска Америка, като оставя подробни описания на посетените от него места.

За френския журналист Леон Югоне (Leon Hugonnet, 1840 – 1910) се знае сравнително малко. Липсват данни за неговото семейство, образование и първоначалните изяви на политическата сцена. Известно е само, че е завършил военното училище „La Flèche“, заедно с бъдещия пълномощен представител на Османската империя в София Межди паша. Пълното име на този френски „homme de lettres“ и редовен кореспондент на редица европейски вестници е Жулиен Леон Югоне (Julien Léon Hugonnet). От редките запазени документи се вижда, че самият Югоне предпочита да бъде наричан „писател и публицист“ вместо политически ангажирана личност, радикал, социалист и др. През есента на 1868 г. издава книгата си *La crise algérienne et la démocratie* (Paris, Armand Lechevalier, 1868, 95 p.) с посвещение на Емил дьо Жирарден (Emile de Girardin). Именно това произведение го прави известен сред парижката публика като ревностен патриот със смели идеи за величието на Франция с нейната колониална система. По време на Парижката комуна не се поколебава да застане на страната на патриотите. Взема дейно участие в отбранителните действия като капитан в 228-и революционен батальон. Има неопровержими данни, че на 18 март 1871 г. е сред градската гвардия на хълма Монмартр, след това с батальона си последователно заемат позиции в Аниер и Ньойи. Оттегля се в казармата „Пепиниер“, откъдето Леон Югоне отива на Шан-дьо-Марс. На 20 май 1871 г. се установява в Паси. Междувременно сътрудничи активно на революционния вестник *L'Estafette*, където публикува редовно материали в периода между 23.04 – 23.05.1871 г. След трагичния край на Комуната напуска Париж и се установява в Швейцария. През 1873 г. издава в Женева *La Civilisation arabe*, което е посрещнато с възторг от франкофонската преса. По време на престоя си в Женева журналистическата страст на Леон Югоне търси изява по страниците на левия печат и той става сътрудник на социалистическо-анархическото списание *Travailleur*, където публикува статии от 20.5.1877 г. до май 1878 г. В края на 1877 г. заминава за Балканите като военен кореспондент. По време на женевския си период той издава изследването си „*La civilization arabe*“ (Genève, 1873). През 1879 г. утвърденият публицист и авторитетен кореспондент Леон Югоне е официално амнистиран от френското правителство за дейността му по време на Парижката комуна (в. Le Rappel от 02.06.1879 г.) и той може свободно да се завърне във Франция. Там продължава да бъде един от търсените парижки журналисти и политически и военни кореспонденти. Паралелно с журналистическата си дейност се отдава и на изследване на страните от Югоизточна Европа, като оставя интересни пътеписи и свидетелства за политическия живот в тези новоосвободени гържави. Леон Югоне се ползва с неоспорим авторитет сред журналистическите, политическите и дипломатическите среди във Франция. През 1888 г. е удостоен с „Почетен легион“ за заслугите си в областта на публицистиката. Сътрудничи на френското министерство на външните работи и заема различни дипломатически постове. През 1905 г. се оттегля от активната си дейност като консул, но продължава да следи актуалните политически събития. Умира в Париж на 25. 03. 1910 г. Името на Югоне продължава да се споменава предимно като публицист и изследовател на екзотични страни и като познавач на Леванта.

За полския художник и военен кореспондент Antoni Piotrowski (1853 – 1924) се знае сравнително малко. Роден е в градчето Немулиско, някогашна Куновска епархия,

принадлежаща към границите на тогавашна Русия. Потомък на обеднял аристократичен род, той първоначално е ученик на майстора на историческата живопис Ян Матейко, а след 1869 г. учи живопис в Мюнхен и в художествената академия в Краков. Като военен кореспондент, работещ за водещите европейски седмичници – лондонския „График“ и парижкия „Илюстрацион“, той посещава неколkokратно България в периода 1879 – 1900 г. Първото му посещение в страната е през 1879 г. непосредствено след Освобождението. Връща се в България по време на Сръбско-българската война през 1885 г., когато участва като доброволец във военните действия и по поръчка на княз Батенберг отразява битките при Сливница, Цариброд и Пирот. За участието си в сраженията е награден с орден „За храброст“. През 1889 г. отново се връща в България и рисува платното „Баташкото клане“. След завръщането си от България се установява със семейството си във Варшава. Пътува и работи известно време като военен кореспондент в Манчжурия. Умира на 12 декември 1924 г.

Италианският изследовател Агриано Колочи, френският журналист Леон Югоне и полският художник Антони Пьотровски свързват завинаги имената си с България чрез мемоарните си книги, скици и гравюри, посветени на съгубовната за българите 1885 г.

Спомените на Колочи, описани в книгата му *“In Bulgaria (1885): Ricordi di viaggio e di guerra”*, са групирани в 11 глави. В рамките на 168 страници пог формата на пътни бележки, очерци и анализи са представени различни аспекти от българската действителност през бурната 1885 г. Изложението на автора включва следните части: *В унгарската степ; Надолу по Дунав; Преминаването през Балкана; Революцията в Пловдив; Войната; Пирот; Българската войска; Принц Александър; Примирието; Софийското общество; В полите на Родопите; Пловдив*. В книгата са поместени ценни снимки на редица важни исторически личности и участници в описаните събития като Гаврил Кръстевич, учителката от с. Голямо Конаре Негеля Шилева, във военна униформа „с калпак и сабя в ръка“, пловдивските победители Паница, Стоянов и Ризов, княз Александър Батенберг, чуждестранните журналисти, отразяващи събитията, както и фотографски портрет на автора.

За Леон Югоне това не е първа среща с България и българите, тъй като той вече е пребивавал в страната няколко години по-рано – през 1877 – 1878 г., когато работи като военен кореспондент. Въпреки че „Балканският полуостров крие малко тайни от него, Югоне държи да отрази настъпилите промени“, като описва впечатленията си от събитията в България през 1885 г. на страниците на *“Chez les Bulgares”*. Изповядвайки принципа, че „географията е азбуката на политиката“ и преди да опише дадена страна, той я изучава детайлно, опитвайки се да избегне посредничеството на други коментатори, като за целта прилага аналитичен погход. Леон Югоне тръгва към България, „без да изпитва симпатия или антипатия към балканските народи“, със задача да изготви военнополитически доклад за разположението на силите и евентуалната франкофилска ориентация на балканските държави, опитвайки се да направи услуга на Франция, като привлече вниманието ѝ към страни, „където все още се отнасят с пренебрежение към смъртта, където се бият по азиатски и където ужасите на войната са ежедневие“. Френският журналист е убеден, че за да изгради „точен портрет на една страна, трябва да се интересува не само от природните ѝ дадености, нравите на жителите ѝ, но и от политическите институции, историческите традиции и не на последно място от армията ѝ“.

Книгата на Леон Югоне е съставена от увод и 16 глави, в които се разглеждат темите: *От Париж по Дунава; Сръбският народ, армия и политика; Белград; Земун. Железни врата; Видин. Лом Паланка. Балканът. София; Сливница. Пирот. Бойните полета. Генералният щаб. Снежна буря; Българската армия. Мюсюлманите. Турският комисар; Българската столица; Триумфът на Александър. Пловдив. Румелийската революция; Румелийската граница. Републиката на помаците; Одрин. Началникът Тахир паша; Саид паша. Източната Конференция; Смирна и остров Сирус; Заминаването на Александър; Кобургът и неговото министерство*. Книгата

е посрещната радушно от френската общественост. В съобщението по повод публикуването ѝ се казва, че Българският въпрос заплашва отново да възпламени Европа. Този факт придава голяма актуалност на изключително интересното изследване *Chez les Bulgares*, което г-н Югоне публикува в Париж през 1888 г. Нашият събрат познава по-добре от всеки друг народите на Ориента. Той е посетил нееднократно тези страни и им е посветил няколко свои книги. Безпристрастен наблюдател, лишен от предразсъдъци, той описва с фотографска точност, воден от неумолима логика. В книгата му освен събитията около Сръбско-българската война са представени и много полезни наблюдения на вниманието на управленските кръгове във Франция, които се занимават с въпросите на националната отбрана.

Днес, повече от век след публикуването на мемоарните бележки на Колочи и Югоне, разгръщаме забравените страници на техните свидетелства в един паралелен прочит на описаните събития, места и лица. Колочи притежава дарбата на разказвач, езикът му е ярък и образен и оставя на читателя незабравими описания на конкретни събития, съчетани с научните му интереси, които го карат да се вглежда в представителите на различните общности, които среща. Езикът на Югоне е стилизиран, език на военен кореспондент, по-скоро лишен от емоции, неговият разказ е точен и на места скучен.

Особено интересен за нас, българите, е паралелният прочит на двамата автори. В книгата на Агриано Колочи липсват убодни думи, от които да разберем мотивите му за пътуването и участието във военните действия. От своя страна, в увода към книгата си Леон Югоне декларира своите мотиви към поредното левантийско пътешествие, като неколккратно подчертава, „че той служи преди всичко на Франция“ и че точното изброяване на фактите има много по-силно въздействие от различните прояви на патриотарство, които се наблюдават в балканските страни, защото „публичността е много по-опасна и от най-елегантните ходове на дипломатите“. Югоне подчертава, че френските политици и журналисти не пътуват достатъчно и поради плачевното състояние на пресата във Франция има нужда от безпристрастни наблюдатели. Ето защо „специалните кореспонденти са истински посланици, тъй като насочват усилията си към точно отразяване на общественото мнение в посещенията от тях страни“. Югоне определя книгата си „като моментна фотография“, направена от познавач на страната, който умело разкрива най-важните неща и най-интересните гледни точки. Той оценява високо своята книга и смята, че няма друга, от публикуваните дотогава, която да дава по-точна и обективна представа за България и българите.

Пътят на журналистите започва с „Ориент експрес“. Леон Югоне тръгва от Париж през Страсбург, Виена, Будапеща и Белград. След Земун продължава с кораб през Железни врата. Агриано Колочи прекосява с влака унгарската степ, достигайки до Земун, за да продължи пътя си с кораб до България. Българският маршрут на двамата започва от Лом Паланка. В този град Колочи поставя началото на „две скъпоценни запознанства“ с френския журналист Леон Югоне – кореспондент на „France“, и със своя сънародник Лудовико Миланези (Ludovico Milanese) – бивш гарибалдиец, който работи като аптекар в града. От своя страна, Югоне отбелязва, че младият италиански капитан е „високообразован, учтив и изключително интелигентен“, а бившият гарибалдиец е увлекателен разказвач и безценен със съветите си. В Лом журналистите се срещат с градоначалника Берковски, като и двамата не пропускат да отбележат, че той е бил на служба в руската армия и говори отлично френски. В града показват на гостите две малки джамии, една българска църква, новопостроеното училище, превърнато в болница, и няколко градски улици.

На следващия ден, излезнали се върху сеното в колата на арабаджията Васил, двамата журналисти се отправят към София, „потъвайки в тъмнината и уповавайки се на техните светци закрилници“. По време на трудния преход през Балкана двамата приятели водят оживени разговори за литературни и философски теми. Преди Кутловица пътниците отсядат в един хан. По думите на Колочи „българските ханове са бедни хижи, в които няма нищо за ядене“, но ханджията им предлага „малко кафе,

стоплено върху чугунена печка“. Колочи не пропуска да отбележи, че „според Югоне, който е бил в страната през 1877 – 1878 г., това е голям прогрес, тъй като тогава в хановите имало само огнища“. В очите на Агриано Колочи Балканът е различен от Алпите – „не така театрален, по-скоро напомня на някои части от Апенините ...с хълмовете, обаяни в отъняци на бledoжълто, сребристо, розово и огнено червено“, докато Югоне е впечатлен от „стръмнините, криволичещи пътища, величествените борове и живописните склонове“. Първият етап от прехода през планината, който изминават пеша, ги среща с групи доброволци, които отиват към Видин – „вероятно около три хиляди, които се движат на групи от по четирима-петима, те не изглеждат като колона от войници, а по-скоро като тълпа от хора, угващи от панаир или поклонение“. Опитният военен кореспондент Югоне забелязва, че по този начин те се „придвижват по-бързо, без да задръстват пътя, няма изоставащи и дезертъри“, както и разнородното им въоръжение – пушки система „Бердан“, система „Мартини-Анри“ и система „Пийбоди“. След още една нощ, прекарана в планински хан, заедно с взвод войници на следващия ден след обяд пътешествениците пристигат в София. Югоне е впечатлен от величествения профил на Витоша, която му напомня Везувий, но не пропуска да отбележи язвително – „трябва ти повече време, за да стигнеш от Лом Паланка до София, отколкото да пресечеш цяла Европа“.

И двамата журналисти описват престоя си в София. Френският журналист пише, че трудно намира жилище, но за сметка на това много бързо получава разрешение от майор Никифоров да отиде на фронта. Колочи обръща специално внимание на софийското общество. По време на войната, напомня италианският пътешественик, малката столица на България се е превърнала в свърталище на една колоритна група от непознати – агенти, в по-голямата си част официални представители на чужди държави, журналисти и др., различни по националност, език, интереси и социална принадлежност. Тази група от непознати, не знаейки как да „убият най-добре времето си“, го прекарват по бирарици, кафенета и ресторанти, говорейки за политика. Висше общество в общоприетия смисъл на думата в София няма, пише Колочи. Таково общество обикновено се формира около двора на монарха, но тъй като князът е ерген, няма никакъв двор. В двореца са само Батенберг, неговият секретар Менгес и адютантът му барон Ридесел. Чиста случайност е човек да срещне там повече от четирима души. Благодарение най-вече на усилията на г-жа Каравелова, отбелязва авторът, може да се каже, че в София има наченки на едно политическо общество. Всички угват в дома ѝ. Тя е една интеллигентна, жизнена – „шармантна жена“, която „е създала мъжа си, тя го вдъхновява, направлява, съветва, именно тя вижда предимствата той да влезе в една спокойна и по-малко революционна орбита“. Но за разлика от г-жа Каравелова, авторът чистосърдечно признава, че господарят на къщата г-н Каравелов не „му е влязъл в кръвта“. Каравелов не вярва в качества на Александър като главнокомандващ и е сигурен, че сърбите ще влязат в София, докато жена му твърди обратното. В дома на Каравелов Колочи се запознава с голяма част от българския политически елит. Сред тях са: министърът на външните работи Цанков – „нисък с живи очи“, и военният министър Никифоров – „висок военен, хубавец“.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 5

Празниците – плод на стратегическо решение

Откъс от „Учителският професионализъм и празниците в детската градина“

Даринка Костадинова

Регионален инспекторат по образованието – Враца

Професионалният учителски труд и неговите съдържателни измерения произтичат от актуалните потребности на общественото развитие и са детерминирани от новите нагласи и необходимостта от учене през целия живот.

„Професионализмът е разкрит чрез основните си конструкти – призвание, компетентност, признацие – в теорията и методологията, в стратегиите на регионално равнище – от Европейската квалификационна рамка и осемте ключови компетентности, в нормативните документи на национално равнище“ (Ангелова-Ганчева, 2011). Тези съдържателни характеристики, установени като висока степен на съответствие между желание за изпълняване на работа като учител, знания, необходими за изпълняването на учителския труд (квалификация – базова и награждаща); практически умения за прилагане/интерпретиране на знанието в реална среда и съобразно нейната специфика и професионална удовлетвореност, то празникът в детската градина в голяма степен би могъл да ни разкрие професионализма на учителя. Нещо повече, празниците в детската градина са плод на самостоятелно педагогическо решение и носят всички белези на стратегическо решение. Учителят решава кои и с какво съдържание и форма празници да бъдат част от педагогическото взаимодействие в детската група, кога и по какъв начин да бъдат организирани, кои да са участниците, какви образователни цели се реализират и как да бъде провокирано ангажираното участие на

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 7/2015:

ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ И ДЕТСКАТА ГРАДИНА – ЗА КАЧЕСТВО В СИСТЕМАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Висшето училище и детската градина – за качество в системата на образованието / *Маринела Михова, Даринка Костадинова*

Същност на игровите технологии в образованието / *Иван Миленски*

Дискусията в урока по литература / *Огняна Георгиева-Тенева*

Словеснохудожествено общуване на малкия ученик / *Мила Гълъбова*

Учителският професионализъм и празниците в детската градина / *Даринка Костадинова*

Ролята на игрите с пръсти за развитието на езиковите умения при обучението по английски език в детската градина / *Лариса Грунчева*

Рисунката като средство за себеизразяване на детето от предучилищна възраст / *Елица Александрова*

Стимулиране на изследователско поведение и математическа компетентност чрез интерактивни педагогически технологии / *Йорданка Велчова*

Интерактивна технология за стимулиране на педагогическото взаимодействие „учител – директор“ / *Диана Александрова*

Форми за преодоляване на агресивното поведение при децата в детската градина и в семейството / *Костадинка Комитска*

Иновативни техники в общаващото образование при деца от предучилищна възраст / *Мариана Иванова*

Аз, ти, ние за правата на децата / *Марина Гунчева*

Подвижните игри с изправителен характер – средство за формиране на правилна стойка у децата от предучилищна възраст / *Румяна Симова*

Спортният празник – желана, емоционална, развиваща и приложима форма в детската градина / *Надежда Горанова*

Етнопсихологопедагогически иновативен модел на взаимодействието „дете – учител – родител“ / *Цецка Илиева*

Семейството и детската градина – основни фактори за подкрепяща образователна среда и личностно развитие на детето / *Капка Станова, Димитрина Митова*

Предучилищната подготовка на „специалното“ дете / *Клавдия Костова*

Приложение на интерактивните методи, техники и подходи в педагогическите ситуации в детската градина / *Миглена Дионисиева*

децата и провокиран техният желан успех.

Това автономно решение носи отличителните характеристики на управленско такова, защото учителят има и своите управленски функции по отношение на детската група (общоприетото название в образованието е управление на класната стая) и от това произтича и нова група очаквани компетентности от страна на педагогическите специалисти в детската градина за ефективно изпълнение на основните функции на ръководството: планиране, контрол, координиране и мотивиране (Иванов, 2004) (фиг. 1).

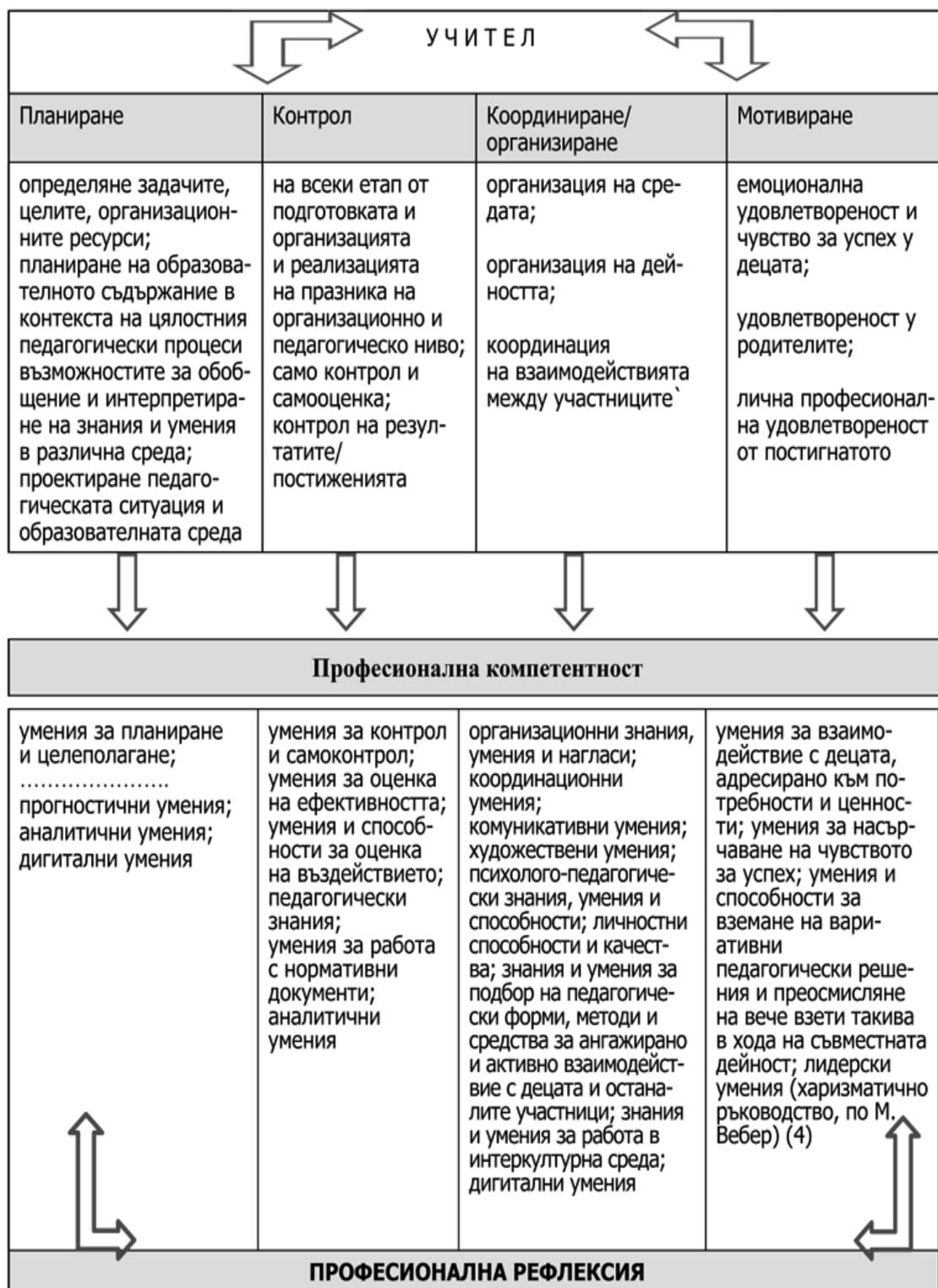
Фигура 1. Професионализъм и професионална компетентност

Интерпретацията на отделните управленски функции през призмата на празник за децата в детската градина позволява да разгледаме детайлно ангажиментите на учителя с насоченост към успех. Защото мениджър е, „който е отговорен за представянето на всички, от които зависи неговото собствено представяне“ (Дракър, 2000) (фиг. 2).

Опитът ни да структуриране разнопосочните психолого-педагогически и управленски очаквания към успешния учител, като организатор на празници за децата, насочват към многообхватни професионални роли – изследовател, организатор, възпитател, медиатор, консултант, актьор, художник и т.н.

За организирането на различните видове празници, които в зависимост от поставените педагогически цели най-общо и условно могат да бъдат групирани по следния начин:

- празници, насочени към безпроблемната адаптация на детето и развитието на общностно чувство в детската група;
- празници за ценностно ориентиране и утвърждаване на ценности;

Приложение на вестник АЗ-БУКИ

Фигура 2. Компетентностни измерения на професионализма на учителя в детската градина в празничната дейност

– празници за утвърждаване и насърчаване на индивидуалните постижения в развитието на детето,

като учителят е необходимо да притежава разнообразни професионални и личностни компетентности. Непрекъснатото награждаване и усъвършенстване на тези компетентности е свързано с преосмисляне на установки и нагласи, актуализиране на знания и умения, самоконтрол и самооценка в процеса на интерпретиране на новото при съотнасяне към конкретната педагогическа реалност. По този начин може да се достигне желаното качество на педагогическото взаимодействие, като отражение на динамичните обществени и родителски очаквания. На практика, само в реализацията на един празник могат да бъдат открити и оценени професионалните качества на учителя и проверени чрез удовлетвореността/мнението на потребителите на образователната услуга – деца и родители.

„Качеството на институцията се обвързва все по-тясно със социализацията на погростащите, с живота на детската общност, с подкрепата на развитието на детето при гарантирането на личностноориентиран подход“ (Гюров, Ангелова, Михайлова, 2011). Това се потвърждава от факта, че професионализмът на учителя се разпознава чрез специфични компетентности за постигане на качество.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 7

Трите стълба на майсторството

**Откъс от „Професионализация,
професионализъм и иновации: три ключови
стълба на майсторството в образованието“**

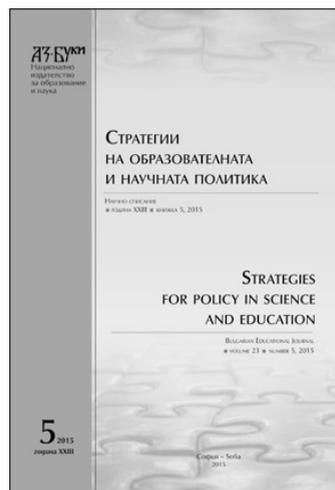
Силвия Николаева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

От зората на рогното образование та до днес с него са се случили толкова добрини, колкото реално са успели да вдъхновяват ума, сърцето и ръцете на българския учител. Казано по груб начин, официалните политики не работят, докато по един функционален начин не успеят да достигнат, мотивират и ангажират и последния директен изпълнител. В традиционния случай у нас това е бил и продължава да бъде учителят. Днес, когато той е сякаш „изчезващ вид“ (според официалните данни броят на учителите от 2000 г. е намалял със 70%, а на учениците – с 40%), все по-често в публичното пространство се извисяват негативните гласове и мрачните прогнози както за бъдещето на професията „учител“, така и за това на българското училище и образование като цяло. Последното не е новост, нито изненада, но е категорично безполезно за социалното ни време, което отчаяно се нуждае именно от позитивна различност в мисленето, оценките, нагласите, действието и съдействието.

Обичайно, коренните реформи в образованието се основават предимно на количествени социоекономически анализи, а предприеманите мерки са водещо организационно-управленски, свързани с реструктуриране на системата и преразпределение на ресурсите (Първанова, 2015). Този *административно-управленски* *подход* към образованието засега не дава устойчиви

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Албена Миланова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 5 /2015:**

**ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**

Професионализация, професионализъм и иновации: три ключови стълба на майсторството в образованието /
Силвия Николаева

HEInnovate
Promoting Innovative
and Entrepreneurial HEIs.
Country-Level Review

Bulgaria (December 2014) /
Organisation for Economic
Cooperation and Development

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Политики в областта на
ученето през целия живот на
Република България и Евро-
пейския съюз / *Ралица Веле-
ва*

ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Ранното отпадане на ром-
ски деца от училище – психо-
логически аспекти / *Роберт
Лев*

ЧУЖДЕСТРАНЕН ОПИТ

Системата на делегирани
бюджети в средното обра-
зование – справедливост и
предвидимост / *Ивайло Ста-
рибратов, Митко Кунчев,
Фил Бъджел*

ОЦЕНЯВАНЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Основните характеристики
на гражданското образова-
ние в училище според Меж-
дународното изследване на
гражданското образование –
ICCS 2016 / *Светла Петро-
ва*

Сравнителен анализ на
резултатите от ДЗИ по
чужд език в област Сливен
през учебната 2014/2015 и
2013/2014 година / *Веселина
Бонева*

резултати поне според данните от актуалните наши и международните оценки, които негвусмислено установяват зависимостта на учебните постижения на българските ученици от социоекономическите характеристики (статус) на страната, региона и училището (PISA, 2012).

В настоящото изложение са споделени едни „по-различни“ надежди за онова по-различно бъдеще на професионалистите и професионализма в българското образование, основаващи се водещо на професионално-ценностни основания, логика и моделиране. Те могат да бъдат резюмирани в три ключови тези по отношение на шансовете за сериозна промяна чрез преосмисляне на професионализацията и предефиниране на професионализма в родното образование. По аналогия с една добре позната концептуална фраза (Способността за учене: Нашето вродено богатство. Доклад на ЮНЕСКО за образованието през XXI век, 1997) могат да бъдат определени като *три ключови стълба на българската образователна реформа в сферата на професионализацията и професионализма на педагогическите кадри*.

Първи стълб: Професионализация

Теза първа: Смяната на поколенията в учителската професия дава шанс за дълбинна промяна в подхода за подбор и подготовка на българските учители

Първата теза, която се отнася до професионализацията на педагогическия труп, е, че актуалният дефицит на учители в системата, настъпил поради рязка смяна на поколенията в професията, ни предпоставя като общество и специализирана общност уникален шанс за сериозен рестарт на системата чрез нови мерки за привличане, подготовка и професионално развитие на педагогическите кадри. Това обаче означава, че трябва да съумеем да го трансформираме от проблем, който ни кара да мислим, преживяваме и реагираме реактивно-ситуативно, в предизвикателство или шанс за дълбока, дългосрочна и качествена промяна.

Песимистичният „прочит“ на фактите е до болка познат. Ето в резюме и едни от най-притеснителните факти.

Висока средна възраст на учителите. Средната възраст на българския учител е 56 г. в средните училища, а в детските градини – дори 58 г., докато относителният дял на младите учители (до 30 г. възраст) е пог 1%, като „е налице ясно изразена тенденция на застаряване на педагогическите кадри, изразяваща се в бързо намаляване на относителния дял на младите кадри на възраст до 34 години и увеличаване дела на тези на възраст 55 и повече години. Относителният дял на младите кадри от 15% за 2007 г. намалява на 9,9% за 2013 г., а делът на кадрите на възраст 55

и повече години се увеличава значително, като нараства от 16,8% за 2007 г. на 29,3% за 2013 г. Основният дял от педагогически кадри на възраст 35 – 54 години намалява от 66,8 хиляди (2007 г.) на 54,0 хиляди (2013 г.), като относителното намаление на този дял спрямо общия брой на педагогическите кадри е със 7,4 процентни пункта“ (Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри в Република България, с.7).

Феминизация на професията. Според официалните данни от Стратегията за развитие на педагогическите кадри в Република България „през разглеждания период (2007 – 2013 г.) феминизацията на кадрите в професията се задълбочава – дялът на жените от 84,4% за 2007 г. нараства на 86,3%“ (нак там, с.7).

Ниски равнища на разходите за образование в страната. По официални данни „Разходите за образование в България (в т.ч. и за предучилищно и училищно образование), измерени като дял от брутният вътрешен продукт (БВП), са с една четвърт по-ниски в сравнение със средния дял за страните от ЕС – 28. Подобно е съотношението и при разходите за възнаграждения на учителите. „Цената“, която се отделя от съвкупния ни доход като гържавна за финансиране на учителите, е 1,5% от БВП, при средно 2,2% в ЕС и 3,3% в Дания и Белгия“ (нак там, с.21).

Ниско заплащане на педагогическия труд. „Ниската цена, която обществото „плаща“ за образование и за възнаграждения на учителите, дългосрочно намалява изражение в относителното изоставане на заплатите на учителите, непривлекателността на учителската професия, липсата на учители на възраст до 35 години, ниската мотивация и чувството за недооцененост, относително слабата подготвеност на завършилите гимназисти, избиращи специалности във висшите училища, свързани с педагогическа професия. Последната констатация се потвърждава от данните на Рейтинговата система на висшите училища, от които е видно, че професионалните направления „Педагогика“ и „Педагогика на обучението по...“ са едни от тези, по които постъпващите студенти са с най-нисък успех от завършено средно образование“ (нак там, с.21).

Тези данни някак естествено ни навеждат на мисълта, че бъдещето на педагогическата професия (а с нея и на образованието ни) е, меко казано, необещаващо.

Оптимистичната визия обаче е не по-малко възможна и възможна. Именно поради демографския срив в професията, който в следващото десетилетие ще доведе до излизането от системата на образованието на огромен брой учители, имаме шанс да се потрудим повечко отсега, за да привлечем към професията и подготвим на високо равнище неслучайните млади хора, които да станат следващото силно педагогическо поколение. В този своеобразен рестарт участието на университетските звена, ангажирани с подготовката и квалификацията на педагогическите кадри, може да е значимо, стига навреме и адекватно да бъде подготвено и управлявано. За целта са ни нужни поне три предпоставки:

- добри университетски програми и възможности за самостоятелно учене;
- успешни и подкрепени стратегии за търсене, намиране и привличане към педагогическите специалности на заинтересовани и талантиливи млади хора;
- гъвкави съвместни секторни политики и практики за управление на кариерното развитие на кадрите.

Стратегията за развитие на педагогическите кадри в Република България отбелязва, че в роден контекст „По-високата образователно-квалификационна степен на педагогическите кадри се оказва недостатъчна за адекватен отговор на съвременните изисквания и предизвикателства. Редица изследвания (Международното изследване PISA на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие) и констатации относно качеството на образованието показват, че са необходими промени в учебните планове и програми, както и продължаваща професионална квалификация на педагогическите кадри“ (нак там, с.12).

Тъй като от 30 години трупам опит в сферата на висшето педагогическо образование у нас и по света, смея да твърдя, че настоящите учебни планове и програми на голяма част от педагогическите ни специалности са напълно сравними

с редица от познатите ми европейски практики. Основание за подобно твърдение дават както редица актуални изследвания на мненията на студенти от педагогическите специалности и учители (И. Петкова, 2004, 2013; И. Петкова, Вл. Господинов, Д. Господинов, 2011; Д. Господинов, 2013), така и резултатите от регулярните вече акредитационни процедури координирани от НАОА, чиито доклади показват висока степен на доближаване на родните педагогически специалности до международните стандарти за качество.

Тези наглед формални модели на външен контрол върху качеството на родното висше образование послужиха (може би по-скоро непреднамерено, отколкото проактивно) и като един полезен механизъм за фасилитиране и катализиране на комуникацията и обмена на опит между различните висши учебни заведения, специалности и специалисти. Последното на този етап обаче е само въпрос на добра воля, но не и на устойчиви институционални политики и практики. Ето защо нерядко познаваме по-добре практиките зад граница, докато опита на българските си колеги опознаваме по-скоро случайно, в контекста на грузи приоритети или инициативи.

В този смисъл са нужни нови политики и мерки, стимулиращи развитието на представителните педагогически изследвания като реален елемент на процеса на вземане на стратегически решения в образованието у нас. Така например добре би било да се създаде и използва *годишен календар на националните академични форуми* като текуща платформа за развитие на академичния състав с фокус именно върху новите изследвания и иновации във висшето педагогическо образование (чийто инициатор или поне активен партньор и поддръжник да е МОН). Не говоря за познатите ни спорадични конферентни формати, които събират много хора, но оставят малко спомени и още по-малко или бледи ефекти върху системата. Мисля си за реално работещи и награждащи се събития или текущи инициативи, които да поддържат една устойчива и стимулираща иновациите и високите постижения академична среда на национално равнище. Да не говорим за огромната нужда както от стимулиращо законодателство за иновациите в българското образование, така и от създаването на национално подкрепени (вкл. финансово) независими функционални междууниверситетски центрове (алианси) за представителни образователни изследвания. Чрез тях може да се активизира разработването на дългосрочни национални стратегии на основата на представителни количествени и качествени проучвания и анализи, както и да се подобряват архивирането, системният анализ и разпространението на уникалните български разработки и иновации във всички сфери и степени на образованието. Сред тях според мен специална роля следва да играят историкографските, сравнителните и стратегическите подходи и анализи, които биха ни позволили паралелно и свързано да познаваме, осмисляме и се учим от миналото, настоящето и бъдещето – както собствено, така и чуждо.

Вече няколко поредни години в кандидатстудентските кампании на родните университети се промъква тенденция на засилен интерес към специалностите, свързани с т.нар. „помагащи професии“. За мен лично учителската е точно такава, макар в публичното пространство този термин да се асоциира обичайно с работата на социалните работници, терапевтите, специалните педагози и сродните на тях специалисти, работещи с различни групи социално и здравословно оцетени лица и групи. И през настоящата 2015-а година броят на кандидатите за педагогическите специалности отново нараства – както в столичните академични звена (университети и факултети), така и в тези в страната. Макар често темата да убягва на националните медии, то подобна е тенденцията и при магистърските програми по педагогика, особено към тези, които кореспондират директно със сфери на очаквани в следващите години от анализаторите на пазара на труда свободни работни места (педагогика, предучилищна и начална педагогика, някои филологии). Наблюденията „отвътре“ също показват нарастване на броя на избралите като първо желание педагогическата професия и кариера. Редица емпирични изследвания сред студентите в тези специалности потвърждават впечатлението, че съществува определена категория млади хора, които имат специален афинитет (интерес,

Избрано

заложби, привличане) към педагогическата работа – както в училищен, така и в извънучилищен контекст (И. Петкова, Вл. Господинов, Д. Господинов, 2011). За съжаление обаче, все още нито на национално, нито на институционално равнище са инициирани системни и специални стъпки за привличане и подбор на младите педагогически дарования и мотивираните за професионална реализация в сферата на образованието. Активността в тази посока на национално и университетско равнище не само ще ограничи до един естествен минимум отпадането/преместването на студенти от педагогическите специалности, което в момента е сериозен проблем за не един български университет, но и ще създаде устойчиви предпоставки за повишаване на социалния имидж и привлекателност на педагогическите дейности като професионална перспектива за младежите. Разбира се, един системен подход предполага това да не става на принципа на пробата и грешката, а да се основава на обхватни проучвания и анализи на практиката.

Две са в случая ключовите предизвикателства/проблеми, които трябва адекватно да бъдат адресирани. От една страна, това е необходимостта към педагогическите специалности и образованието, като сфера на кариерно развитие, да бъдат привлечени неслучайните млади хора, като за целта се идентифицират потенциалните „целеви групи“ и им се предоставят от Законодателя възможности за гъвкаво обучение и интегриране в системата. Познатите изследвания и личен опит дават основание да се очаква по-специален интерес към педагогическата/преподавателската работа сред няколко категории млади хора:

– младежите (учениците) доброволци, които обичайно притежават нужната за професията проактивност, екстровертност, интерес към групите и работа с тях, общностна ориентираност и умения за включване/интегриране и др.;

– членовете на различни младежки организации и дейности от типа „връстници обучават връстници“, които са преминали различни неформални обучителни програми за развитие и саморазвитие;

– деца/младежи от учителски семейства, в които професията има и традиции, и поддръжници;

– членовете на творчески обединения, спортни клубове и артистични състави, които биха съчетавали своите персонални изяви с паралелна тренировъчна дейност;

– студенти от отраслови специалности, които са представени и в системата на средното образование (профилирани паралелки или училища), които в хода на следването си биха могли да запишат паралелна квалификационна програма за учителска правоспособност;

– завършилите (преди години) различни базисни специалности, представени в средното образование чрез съответните учебни предмети, които търсят възможности за професионална преквалификация или допълнителна такава, и др.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 5